

सदरची माहिती ही सार्वजनिक व्यापक हिताकरीता मागितलेली दिसून येत नाही तर स्वहिताकरीता मागितलेली दिसून येते. माहितीचा अधिकार अधिनियम 2005 चा उद्देश सार्वजनिक व्यापक हिताकरीता माहिती मागणे असे आहे. असे असले तरी अपीलकर्ता यांना माहिती उपलब्ध झालेली असल्यामुळे सदरचे अपील हे खारीज करण्यात येत आहे.

आ दे श

- 1) अपीलकर्ता यांना माहिती उपलब्ध झालेली असल्यामुळे सदरचे अपील हे खारीज करण्यात येत आहे.
- 2) अपीलकर्ता व उत्तरवादी यांना निर्णयाची एक एक प्रत देण्यात यावी.

नागपूर

दिनांक 2.4.2008

(विलास पाटील)

राज्य माहिती आयुक्त,
विदर्भ क्षेत्र, नागपूर.

मा.राज्य माहिती आयुक्त, राज्य माहिती आयोग, विदर्भ क्षेत्र, नागपूर यांच्या समोरील
माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १९(३) अंतर्गत अपील -
अपील क्रमांक १३९६/२००७

१) श्री चंद्रभान पाराजी खांडेभराड
मु. तरोडा, पो. कोथळी, ता. मोताळा,
जिल्हा बुलढाणा.

अपीलकर्ता

वि रु ध्द

२) प्रथम अपीलीय अधिकारी तथा
सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त, बुलढाणा.

३) जन माहिती अधिकारी तथा
अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ,
मु.पो.कोथळी, ता. मोताळा, जिल्हा बुलढाणा.

उत्तरवादी

(आदेश पारित दिनांक १६.४.२००८)

नि र्ण य

अपीलकर्ता यांनी दिनांक २६.१०.२००६ रोजी राज्य माहिती आयोगाकडे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ चे कलम, १९ (३) अन्वये द्वितीय अपील दाखल केली आहे. सदरच्या द्वितीय अपीलाची सुनावणी आज घेण्यात आली. अपीलकर्ता विना अनुमतीने गैरहजर आहे. उत्तरवादी हजर आहेत.

२. अपीलकर्ता यांनी दिनांक २६.६.२००६ रोजी अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ, मु.पो. कोथळी, ता. मोताळा, जिल्हा बुलढाणा यांचेकडे " आपण शिक्षण मंडळ, कोथळी या संस्थेचे ऑडीट रिपोर्ट सन १९६९-७० ते २००५-०६ (१) ऑडिट स्टेटमेंट १९६९-७० ते २००५-०६ पर्यंतचे (२) संस्थेतील सभासदांची अद्यावत यादी. माहितीचा कालावधी १ महिना. माहिती टपालाद्वारे घेणार असे नमूद केलेले दिसून येते."

३. सदरच्या अर्जाचे अनुषंगाने अपीलकर्ता यांनी दिनांक २२.७.२००६ रोजी " मी संस्थेकडे दिनांक २६.६.२००६ रोजी संस्थेविषयीची माहिती मिळावी म्हणून माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ अन्वये दिलेला अर्ज मागे घेत आहे. मी दिलेला हा अर्ज रद्द समजण्यात यावा असे लेखी अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ, कोथळी, तालुका मोताळा, जिल्हा बुलढाणा यांना केलेला दिसून

येतो. असे असले तरी त्यांनी दिनांक ४.९.२००६ रोजी प्रथम अपीलीय अधिकारी म्हणून सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त, बुलढाणा यांचेकडे प्रथम अपील दाखल केलेले दिसून येते. सदरच्या प्रथम अपीलाचा निर्णय दिनांक २९.९.२००६ रोजी देण्यात आलेला असून अपीलकर्ता यांना दिनांक ४.१०.२००६ पुर्वी माहिती उपलब्ध करून द्यावी. तसेच अपीलकर्ता यांनी आवश्यक तो खर्च भरणे अनामत म्हणून भरावा " असा निर्णय दिलेला दिसून येतो. "त्यानंतर प्रस्तुत अपीलार्थींनी माहिती मिळविण्यासाठी दिलेला अर्ज मागे घेऊनही किंवा त्रास देण्याच्या हेतून प्रथम अपीलीय अधिकारी यांचेकडे दिनांक ४.९.२००६ रोजी प्रथम अपील दाखल केले " यावरून असे दिसून येते की, अपीलकर्ता यांना सदरच्या माहितीची कोणत्याही प्रकारची आवश्यकता दिसून येत नाही. असे असले तरी, प्रथम अपीलीय अधिकारी यांनी माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या उद्देशानुरूप माहिती उपलब्ध करून देणे हे आवश्यक असल्यामुळे माहिती उपलब्ध करून देण्याचे आदेश दिलेले आहे, असे त्यांच्या खुलाशात म्हटलेले आहे. यावरून अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ व प्रथम अपीलीय अधिकारी यांनी सकारात्मक भूमिका घेतलेली असताना सुध्दा अपीलकर्ता मात्र सदरच्या आदेशाच्या संदर्भात कोणतेही पालन न करता प्रथम अपील किंवा द्वितीय दाखल करीत आहे. यावरून वर नमूद केल्याप्रमाणे अपीलकर्ता स्वतः प्रामाणिक नाही. व आयोगाची सुध्दा दिशाभूल करीत आहे, असा निष्कर्ष काढावयास हरकत नाही. व त्यामुळे अपीलकर्ता यांचे अपील हे खारीज करण्यास पात्र आहे.

४. सदरच्या निर्णयाप्रमाणे दिनांक ११.१०.२००६ रोजी अध्यक्ष यांनी "आपणास या रजिस्टर पत्राद्वारे असे सूचित करण्यात येते की, आपण मागीतलेली माहिती (१) ऑडिट स्टेटमेंट (२) संस्थेच्या सभासदाची अद्यावत यादी आपण योग्य ती फी पोस्टाने पाठवावी.

(१) सभासदांची यादी १० प्रति २०/- रुपये (२) ऑडिट स्टेटमेंट १२ प्रति २४/- रुपये (३) पोस्टेज खर्च अंदाजे ७५/- रुपये असे एकूण ११९/- रुपये पास्टाने पाठविण्यात यावे " असे कळविलेले दिसून येते. व त्यानंतर मात्र अपीलकर्ता यांनी राज्य माहिती आयोगाकडे द्वितीय अपील दाखल केले आहे.

५. अपीलकर्ता यांनी त्यांच्या दिनांक २६.१०.२००६ च्या द्वितीय अपीलमेमो मध्ये त्यांना जन माहिती अधिकारी यांनी दिनांक ११.१०.२००६ रोजी पंजिकृत डाकेने पत्र देवून उपलब्ध

माहितीसाठी व माहिती पाठविण्यासाठी डाकेचा खर्च म्हणून रुपये ११९/- पाठवावे असे कळविल्याचा उल्लेख केलेला नाही. त्याचप्रमाणे प्रथम अपीलीय अधिकारी यांचे आदेशाप्रमाणे त्यांनी खर्चाचा भरणा केलेला असून माहिती उपलब्ध करून दिली नाही, असेही म्हटलेले नाही. मात्र, गैरअर्जदार अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ, कोथळी यांनी आदेश होऊन आतापर्यंत माहिती दिली नाही, असे अपीलाचे कारण म्हणून दिलेले आहे. यावरून अपीलकर्ता हा स्वतः प्रमाणिक दिसून येत नाही. दिनांक ३.१०.२००६ चा आदेश प्राप्त झाल्यावर अपीलकर्ता यांनी मागितलेल्या माहितीचा खर्च भरणा करणे आवश्यक होते. परंतु, तो खर्चाचा भरणा केलेला नाही. तसेच सदरची माहिती मागण्यासाठी अर्ज केल्या नंतर दिनांक २२.७.२००६ रोजी २६.६.२००६ च्या दिलेला अर्ज रद्द समजण्यात यावा, असेही त्यांनी लेखी दिलेले दिसून येते. यावरून उत्तरवादी यांनी आयोगापुढील खुलाशातील परिच्छेद ३ मध्ये खालीलप्रमाणे जो खुलासा दिलेला आहे तो योग्य वाटतो-

६. प्रथम अपीलीय अधिकारी यांनी सदरच्या द्वितीय अपीलाच्या संदर्भामध्ये खुलासा दाखल करताना ते सदरच्या प्रकरणांत प्रथम अपीलीय अधिकारी आहेत किंवा नाही याबाबत मुद्या उपस्थित केलेला आहे, तो खालीलप्रमाणे-

" सविनय सादर करण्यात येते की, प्रस्तुत उत्तरवादी यास माहिती अधिकारी, सार्वजनिक न्यास नोंदणी कार्यालय, बुलढाणा यांनी निकाली वा आदेशित केलेल्या माहिती अर्जातील अपील चालविण्याचा सर्वसाधारणपणे अधिकार आहे त्याबाबतचे प्राप्त आदेशाची प्रत सोबत जोडली आहे. मात्र प्रस्तुत अपीलार्थी यांनी दाखल केलेले प्रथम अपील हे माहिती अधिकारी, जनता शिक्षण मंडळ, कोथळी यांचेकडेस दाखल केलेल्या अर्जाविरुद्ध केलेले असे आहे. प्रस्तुत अपीलार्थी याने सदर अर्जाचे विरुद्ध ह्या उत्तरवादी अपीलीय अधिकारी यांचेपुढेस अपील चालविता येईल किंवा कसे (tanability) याबाबत स्पष्ट स्वरूपात आदेश प्राप्त नाहीत तसेच अपीलार्थीने तसा पुरावा वा कायद्याचा आधार सादर केलेला नाही. याशिवाय अपीलार्थीने/मुळ अर्जदाराने त्यास मागितलेली माहिती देण्यात आली असल्याची जाब देणार याने त्यांचे लेखी म्हणण्यात कथन केले आहे व त्याबाबत अपीलार्थी याने त्यास माहिती मिळाल्याबाबत व अर्ज रद्द करण्याबाबत लिहून दिलेला कागदोपत्री पुरावा प्रदर्शित क्रं. ०६ वर दाखल केला आहे.

असे असले तरी न्यायाचे दृष्टीने व अपीलार्थी यास मागीतलेली माहिती मिळावी ह्या सदहेतूने जाब देणार याने माहिती दयावी असे स्पष्ट निर्देश देण्यात आले आहेत. मात्र नक्कीच अपीलार्थी याने ह्या अपीलीय प्राधिकारी यांचेपुढे अपील चालविता येईल किंवा कसे याचा पुरावा वा कायदेशिर तरतूद सादर करणे गरजेचे आहे ते तसे सादर केलेले नाही व सद्यस्थितीत प्रस्तुत दूसरे अपील दाखल केले नाही."

अपीलकर्ता यांनी जी माहिती मागीतलेली आहे ती संस्थेची माहिती आहे. कोणतीही संस्था ही मुंबई सार्वजनिक न्यास नोंदणी अधिनियम, १९५० प्रमाणे नोंदणी झालेली असल्यास ती सार्वजनिक विश्वस्त संस्था असते. सदरच्या नोंदणी झालेल्या संस्थेस जर शासनाकडून अनुदान मिळत असेल तर सदरची संस्था ही माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम २ मध्ये दिलेल्या सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या व्याख्येच्या अंतर्गत सार्वजनिक प्राधिकरण म्हणून येते. व त्यामुळे प्रत्येक नोंदणीकृत संस्थांना अधिनियमाच्या कलम ५ प्रमाणे जन माहिती अधिकारी यांची नियुक्ती करणे आवश्यक आहे. तसेच कलम १९ (१) प्रमाणे त्याच सार्वजनिक प्राधिकरणातील वरिष्ठ अधिकारी यांचेकडे अपील दाखल करण्याची तरतूद आहे. व त्याप्रमाणे त्याच सार्वजनिक प्राधिकरणामधील वरिष्ठ अधिकारी किंवा पदाधिकारी हे प्रथम अपीलीय अधिकारी असावयास पाहिजे. परंतु, अर्जदार सर्वसाधारणपणे अर्ज दाखल करताना संस्थेच्या अध्यक्षीय किंवा सचिवाकडे दाखल करतात. व त्यानंतर प्रथम अपील हे प्रथम अपीलीय अधिकारी म्हणून सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त यांचेकडे दाखल करतात. परंतु, सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त हे त्या सार्वजनिक प्राधिकरणामधील वरिष्ठ अधिकारी नसल्यामुळे ते प्रथम अपीलीय अधिकारी आहे किंवा नाही अशाच प्रकारचा मुद्दा त्यांनी उपस्थित केलेला आहे व त्यांचा सदरचा मुद्दा हा योग्य दिसतो. अर्थातच, याबाबतचा निर्णय हा समूचित शासनाने घ्यावयाचा असल्यामुळे मा. धर्मदाय आयुक्त यांनी याबाबत शासनाकडे प्रस्ताव सादर करून त्याबाबतचा शासनाचा निर्णय घेवून प्रथम अपीलीय अधिकारी यांचे नियुक्ती संदर्भामध्ये निर्णय देणे आवश्यक आहे. अन्यथा, प्रथम अपीलीय अधिकारी म्हणून सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त यांनी नोंदणीकृत सार्वजनिक विश्वस्त संस्थेच्या संदर्भामध्ये निर्णय दिल्यास त्या निर्णयाच्या वैद्यतेबद्दल प्रश्न उपस्थित होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. त्यामुळे मा. धर्मदाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य,

// ५ //

मुंबई यांनी योग्य ती कार्यवाही केल्यास पुढील गुंतागुंत होणार नाही. याकरीता सदरचे विवेचन केलेले आहे. सहाय्यक धर्मदाय आयुक्त हे प्रथम अपीलीय अधिकारी म्हणून दिनांक २३.८.२००७ च्या महाराष्ट्र शासन परिपत्रकाप्रमाणे नियुक्त झाले असले तरी ते त्यांच्या कार्यालयाकरीता प्रथम अपीलीय अधिकारी आहे. नोंदणीकृत संस्थेकरीता नाही, असे त्या परिपत्रकावरून दिसून येते. व त्याकरीता शासनाचे स्पष्टीकरण आवश्यक आहे.

आदेश

- १) अपीलकर्ता यांचे अपील त्यांनी प्रथम अपीलीय अधिकारी यांनी दिलेल्या निर्णया प्रमाणे अध्यक्ष, जनता शिक्षण मंडळ, कोथळी यांचे दिनांक ११.१०.२००६ च्या पत्राप्रमाणे खर्च एकुण रुपये ११९/- चा भरणा हा जन माहिती अधिकारी यांचेकडे केलेला नसल्यामुळे सदरचे अपील हे निकाली काढण्यात येत आहे.
- २) सदरच्या निर्णयाची एक प्रत मा. धर्मदाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, धर्मदाय आयुक्त भवन, ३ रा मजला, ८३ डॉ.अॅनी बेसंट रोड, वरळी मुंबई ४०००१८ यांचेकडे योग्य त्या कार्यवाहीसाठी पोस्टाने स्वतंत्रपणे पाठविण्यात यावी.
- ३) सदरच्या निर्णयाची एक प्रत अपीलकर्ता व उत्तरवादी यांना देण्यात यावी.

दिनांक १६.४.२००८

(विलास पाटील)
राज्य माहिती आयुक्त,
राज्य माहिती आयोग, विदर्भ क्षेत्र, नागपूर